

Motion till riksdagen

1987/88:Jo818

av Viola Claesson (vpk)

om kemisamhället

Mot.

1987/88

Jo818-822

– Detta oavbrutna flöde av giftiga kemikalier in i samhället, det rör sig ju om miljontals ton årligen. Vart tar allt detta vägen? Sanningen är att ingen vet. (Sagt av en byrådirektör på en naturvårdsenhet.)

Det är nu tjugo år sedan Hans Palmstiernas bok "Plundring svält förgiftning" kom ut. Inom arbetarrörelsen fick den ett starkt positivt gensvar. Högt uppsatta tjänstemän inom miljöområdet däremot visade irritation över gensvaret – Palmstierna var en väckarklocka som ringde tidigt.

Hans hotbilder från 1960-talet stämmer förödande väl överens både på ett nationellt och internationellt plan med dagens verklighet. De har förvärrats ytterligare – talet om ekologisk kris är enbart nytt som begrepp. Världskommissionen för miljö och utveckling och dess FN-rapport bekräftar detta. Det är med Svenska naturskyddsföreningens ord "av livsavgörande betydelse att dess uppdrag inte underskattas". Jag vill tillägga: – Att materialet inte underskattas på samma sätt som ansvariga regeringar, parlament och miljömyndigheter gjort med de senaste decenniernas livsviktiga väckarklockor och deras arbete.

Arbetarrörelsen och miljöpolitiken

Arbetarrörelsen har av tradition anammat en optimistisk framtidstro. Oftast utan att analysera följderna av tillväxt, industrialisering och ständigt mer materiell produktion. Detta har lett till en ohållbar situation, mänskligt och resursmässigt.

Vpk delar inte socialdemokratins syn på tillväxt. Inriktningen som ger sken av att vara progressiv betyder tvärtom att den fastnat i ett oreflekerande tillstånd. Ett exempel är när regeringen i proposition 1987/88:50, Trafikpolitiken inför 90-talet, tillmäter bilismen en betydande utvecklingskraft. Där sägs: – *Den teknologiska utvecklingen och den fortsatta välståndsutvecklingen leder till att bilismen kommer att växa ytterligare. Bilismen kommer alltså i högsta grad att vara en del av det framtida transportsystemet* (sid. 161).

I ovan citerade dokument talas på fullt allvar om "intelligenta fordon på intelligenta vägar"! Enligt vår uppfattning ligger det närmare till hands att se efter vilka intelligenta vägval vi som människor måste göra för att förhindra att den miljöförgiftande bilismen breder ut sig ytterligare. Kemisamhällets risker utgör redan nu ett hot mot människor och miljö. Teknologiska landvinningar som utvecklar de transportlösningar som kan förhindra en katastrof måste stimuleras genom ekonomiska resurser på bilismens bekostnad. Detta ligger inte i de stora koncernernas intresse men i folkflertalets.

Dagens problem visar tydligare än något annat att ett litet fåtal mäktiga industrigrupper fortfarande har bestämmanderätt över människornas liv och hälsa. Mot denna bakgrund och med hänvisning till dagliga larm om livsfarliga arbetsplatser och mot livsmiljön, ter det sig närmast patetiskt med kommunikationsministerns tro på "utvecklingskraften" i de transnationella bolagens projekt.

Kemibolagens behov – och människans

År 1942 var antalet konstgjort framställda ämnen ca 600 000. Redan 1983 var motsvarande antal redan uppe i 6 miljoner. Sedan dess har kemikalie-"floran" ökat med 300 000 nya kemiska ämnen per år. Situationen är mycket svår att överblicka och helt omöjlig att hantera. En genomgång, gjord av amerikanska myndigheter visade att bara 18 % av de ämnen som ingår i läkemedel och 10 % av ämnen i s. k. pesticider är tillfredsställande undersökta beträffande hälsorisker. Sämst undersökta är vanliga handelskemikalier. I Sverige finns mer än 100 000 kemiska produkter i användning. De flesta av dessa kan medföra hälso- och miljörisker. Många saknar uppgifter om giftighet eller har också registrerats på mycket svaga grunder.

Trots en ny lagstiftning och trots kemikalieinspektionens existens finns det i Sverige tiotusentals otestade kemikalier i omlopp. Varför har kemikalieinspektionen inte ingripit mot dessa med lagens hjälp? Är det den statliga myndighetens uppgift att ta större hänsyn till kemiindustrins intressen än till människan och miljön? Naturligtvis inte! Men företagen inom området är mäktiga och värnar hårt om sina vinstintressen.

Den kemiska revolutionens drivfjäder

Det teknologiska språnget som togs på kemins område under andra världskriget visar att ingen teknologi är socialt neutral. Den är tvärtom i högsta grad politisk, både till sina inneboende egenskaper och i användning. Erfarenheter visar att utvecklingen varit dubbelbottnad och att den teknologiska processen innefattar också starka destruktiva drag. Andra världskriget drev fram krav på tekniska och kemisk-tekniska innovationer. En massproduktion av varor i helt nya material utvecklades då och under efterkrigstiden. I detta skede utvecklades många av de farligaste konstgjorda produkterna inom kemins område. Dioxinförorenade växtgifter är ett av flera skräckexempel som visar följderna av kapitalets vinstbegär. En aningslös tillväxtfanatism forcerade arbetet.

Under 1980-talet har de ekonomiska resultaten för kemi- och läkemedelsjättarna överträffat alla deras förväntningar. Ständigt har man funnit nya produktområden och ämneskombinationer inom kemien. Kemikontoret, branschorgan för den svenska kemiska industrin, har redovisat högre vinster än någonsin.

Naturvårdsverket har ägnat tid åt denna fråga i ett dokument som anger viktiga principer för det framtida miljövårdsarbetet. Författarna kommer fram till att det behövs en skärpning av nuvarande krav.

I skriften ”Vilken miljö kvalitet?” kommer man fram till att s. k. långlivade ämnen som inte naturligt finns i miljön över huvud taget inte bör spridas. Att ett ämne inte naturligt förekommer i miljön innebär att det blir svårare att förutsäga effekterna när det används. Ingen visste t. ex. från början att DDT skulle påverka äggskalens tjocklek hos havsörn. Detta är ett bevis på att det inte är meningsfullt att ens diskutera teoretiska gränser för vad som skulle kunna accepteras. Dessa långlivade naturfrämmande ämnen måste alltså förbjudas. Dioxiner är ett sådant exempel som dessutom kompliceras av att det kan bildas oavsiktligt som biprodukt.

Vpk anser att de verksamheter som leder till dioxinutsläpp måste ifrågasättas. Söföförbränning sprider dioxiner till omgivningen, därför har vi i en särskild motion om återvinning och avfallshantering krävt att den skall avvecklas i hela landet.

Det krävs en fullständig kartläggning och redovisning av vilka övriga verksamheter i samhället som resulterar i liknande giftiga utsläpp av biprodukter. Ständigt har de ansvariga hänvisat till olika utredningar. Det är hög tid att lägga alla papper på bordet!

Dioxinerna tillhör de absolut giftigaste ämnen som människan känner till. De förorsakade Sevesokatastrofen och fruktansvärda missbildningar på människobarn som fötts i Vietnam efter USA:s kemiska krigföring. Ännu i dag föds barn med sådana genetiska skador. Men även i vårt land får barnen i sig dioxin med modersmjölken. Den ”fredliga” söföförbränningen är *en* av orsakerna.

Ett ekologiskt inriktat industrisamhälle

- Genom en annan hushållning än dagens och med en ekologiskt inriktad produktion kan samhället minska framställningen av onyttiga resurslukande varor.
- En övergång från material med skadliga och resursslukande effekter till miljövänligare material för tillverkning av nödvändiga bruksvaror kan bli nödvändigt.
- För att åstadkomma en annan hushållning och produktionsinriktning samt ett förändrat konsumtionsmönster måste en behovsprövning av i första hand kemiska ämnen och produkter införas.
- En förändring som i punkterna ovan skall ske i samklang med en solidarisk och rättvis fördelningspolitik såväl i Sverige som med hänsyn till människor i andra länder.

Det går att skapa möjligheter till överblick över kemisamhället. Kemikalieinspektionen blev inte det instrument som utlovats.

Det behövs stora förändringar av den nuvarande makt- och industristrukturen innan kemisamhället kan avskrivas. Men redan nu går det att använda produktregistret som ett instrument om det byggs ut fullständigt och om det

öppnas för demokratisk insyn. I registret skall finnas alla uppgifter om de ämnen och produkter som förekommer, var de förekommer, var tillverkningen finns och hur den sker. Hemligstämpling med hänvisning till tillverkarnas intressen måste bli omöjligt.

I anslutning till att produktregistret byggs upp och öppnas för demokratisk kontroll skall en behovsprövning av alla nya och gamla kemiska varor införas. En sådan prövning skulle kunna innebära avgjort positiva effekter för att minska miljö- och hälsoproblemen på olika områden. Dels direkt genom den utsortering som kan ske av en mängd onödiga och farliga ämnen och produkter, dels indirekt genom att samhället kan överblicka och därmed kontrollera det återstående, minskade kemikalieflödet.

Hemställan

Mot bakgrund av det anförda förslås

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur samhället på ett rationellt sätt skall få en total överblick över riskfaktorerna i kemisamhället,

2. att riksdagen hos regeringen begär att, i avvaktan på de åtgärder som föranleds av yrkande 1, ett fullständigt produktregister byggs ut, vad avser faktorer som avses i denna motion, samt att registret skall vara helt öppet för insyn,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om former för demokratisk styrning av produktionen, som skall syfta till sparsamhet, hushållning och återanvändning i utnyttjandet av våra naturresurser och i inriktningen av vår varuproduktion,

4. att riksdagen begär att regeringen, i avvaktan på de åtgärder som föranleds av yrkande 3, ger de statliga verken och myndigheterna direktiv att vid tillståndsgivning till varuproduktion sätta hänsyn till människors hälsa, miljön och samhällsekonomiska överväganden i första hand,

5. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentarisk kommission tillsätts med uppgift att analysera vad i motionen anförts om en annan hushållning och ekologiskt inriktad produktion, övergång till miljövänligare material, ett förändrat konsumtionsmönster samt förenlighet med en solidarisk och rättvis fördelningspolitik, nationellt och internationellt.

Stockholm den 26 januari 1988

Viola Claesson (vpk)